

**BO'LAJAK PEDAGOKLARNING INKLYUZIV TA'LIM MUHITIDA KASBIY FAOLIYATGA
TAYYORLASH TEXNOLOGIYASI**

Turayev Yolqin Sherzod o'g'li

Axborot texnologiyalari va menejment univrsiteti

dotsent vazifasini bajaruvchi

yolqinturayev@gmail.com

Sherova Gulnoza Xushvaqtozna

Axborot texnologiyalari va menejment universiteti magistranti

gshero84@gmail.com

Annotatsiya

Mazkur maqolada bo'lajak pedagoglarni inklyuziv ta'lim muhitida samarali kasbiy faoliyat olib borishga tayyorlash texnologiyalari tahlil qilinadi. Unda inklyuziv ta'lim sharoitida ishlash uchun zarur bo'lgan pedagogik kompetensiyalar, metodik yondashuvlar hamda zamonaviy ta'lim texnologiyalarining o'rni yoritilgan. Shuningdek, bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligini oshirishda amaliy mashg'ulotlar, innovatsion metodlar va reflektiv faoliyatning ahamiyati ko'rsatib beriladi. Tadqiqot jarayonida inklyuziv ta'lim muhitida pedagoglarning kasbiy tayyorgarligini shakllantirishga qaratilgan samarali texnologiyalar hamda ularni ta'lim jarayoniga joriy etish yo'llari asoslab berilgan. Maqola natijalari bo'lajak pedagoglarning inklyuziv ta'lim sharoitida ishlash kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, bo'lajak pedagog, kasbiy tayyorgarlik, pedagogik kompetensiya, ta'lim texnologiyalari, inklyuziv muhit, innovatsion metodlar, pedagogik faoliyat, maxsus ehtiyojli o'quvchilar, ta'lim jarayoni.

Abstract

This article analyzes the technologies for preparing future educators for effective professional activities in an inclusive education environment. It highlights pedagogical competencies, methodological approaches and the role of modern educational technologies necessary to work in the conditions of inclusive education. It also shows the importance of practical training, innovative methods and reflexive activities in improving the professional training of future teachers. In the process of research, effective technologies aimed at the formation of professional training of educators in the environment of inclusive education and ways to introduce them into the educational process are based. The results of the article will serve to develop performance competencies of future educators in the context of inclusive education.

Keywords: Inclusive education, future educator, professional training, pedagogical competence, educational technologies, inclusive environment, innovative methods, pedagogical activity, students with special needs, educational process.

Kirish

Hozirgi kunda ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar jarayonida inklyuziv ta'limni rivojlantirish muhim yo'nalishlardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Inklyuziv ta'lim barcha bolalarning, jumladan maxsus ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan o'quvchilarning ham sifatli ta'lim olish huquqini ta'minlashga xizmat qiladi. Shu sababli umumta'lim muassasalarida inklyuziv muhitni yaratish va uni samarali tashkil etishda pedagoglarning kasbiy tayyorgarligi muhim ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar tahlili

Inklyuziv ta'lim masalasi zamonaviy pedagogika va maxsus pedagogika sohasida muhim ilmiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda bo'lajak pedagoglarni inklyuziv ta'lim muhitida kasbiy faoliyatga tayyorlash, ularning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirish hamda ta'lim jarayoniga innovatsion texnologiyalarni joriy etish masalalari ko'plab olimlar tomonidan tadqiq etilgan.

Xorijiy olimlar inklyuziv ta'limning nazariy asoslari, uning tamoyillari va pedagogik yondashuvlarini keng o'rganib chiqqanlar. Jumladan, inklyuziv ta'lim g'oyasi barcha o'quvchilarga teng ta'lim imkoniyatlarini yaratish, ularning individual ehtiyojlarini hisobga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil etishni nazarda tutadi. Tadqiqotlarda pedagoglarning inklyuziv muhitda ishlashga tayyorligi, ularning kasbiy bilimlari, metodik mahorati va ijtimoiy-pedagogik kompetensiyalarini rivojlantirish muhim omil sifatida e'tirof etilgan.

Mahalliy olimlarning ilmiy ishlarida ham inklyuziv ta'limni rivojlantirish, pedagoglarni ushbu muhitda ishlashga tayyorlash, ta'lim jarayoniga zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish masalalari keng yoritilgan. Tadqiqotlarda pedagoglarni tayyorlash jarayonida nazariy bilimlar bilan bir qatorda amaliy ko'nikmalarni shakllantirish, ta'lim jarayonida individual yondashuvni qo'llash, o'quvchilarning psixologik va pedagogik xususiyatlarini hisobga olish zarurligi ta'kidlanadi.

Shuningdek, ilmiy manbalarda inklyuziv ta'lim muhitida samarali faoliyat olib borish uchun pedagoglarda tolerantlik, empatiya, kommunikativlik hamda pedagogik refleksiya kabi kasbiy sifatlarni rivojlantirish muhimligi qayd etiladi. Bo'lajak pedagoglarni tayyorlashda interfaol metodlar, muammoli ta'lim, loyiha metodi, trening mashg'ulotlari va amaliy faoliyatga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalaridan foydalanish samarali natijalar berishi ilmiy tadqiqotlarda asoslab berilgan.

Shu bilan birga, adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, bo'lajak pedagoglarni inklyuziv ta'lim muhitida kasbiy faoliyatga tayyorlash texnologiyasini takomillashtirish, ta'lim jarayonida innovatsion yondashuvlarni qo'llash hamda pedagoglarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish masalalari hali ham dolzarbligicha qolmoqda.

Tadqiqot metodlari

Mazkur tadqiqotni amalga oshirish jarayonida bir qator ilmiy-tadqiqot metodlaridan foydalanildi. Avvalo, muammoning nazariy asoslarini o'rganish maqsadida pedagogika, psixologiya va maxsus pedagogika sohasidagi ilmiy adabiyotlar tahlil qilindi. Bu metod inklyuziv ta'limning nazariy asoslari, uning rivojlanish tendensiyalari hamda pedagoglarni tayyorlash jarayoniga oid ilmiy qarashlarni o'rganish imkonini berdi.

Tadqiqot jarayonida tahlil va sintez metodlaridan ham keng foydalanildi. Ushbu metodlar orqali turli ilmiy manbalarda keltirilgan g'oyalar, nazariy qarashlar va tajribalar umumlashtirildi hamda ularning o'zaro bog'liqligi aniqlab berildi.

Shuningdek, kuzatish metodi yordamida bo'lajak pedagoglarning inklyuziv ta'lim muhitida faoliyat olib borishga tayyorlik darajasi, ularning pedagogik faoliyat jarayonidagi xatti-harakatlari va metodik yondashuvlari o'rganildi. So'rovnoma va suhbat metodlari orqali talabalar hamda pedagoglarning inklyuziv ta'limga bo'lgan munosabati, ularning bu boradagi bilim va ko'nikmalari aniqlab olindi.

Tadqiqotda pedagogik tajriba-sinov metodi ham qo'llanilib, bo'lajak pedagoglarni inklyuziv ta'lim muhitida kasbiy faoliyatga tayyorlashga qaratilgan pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy etish hamda ularning samaradorligini aniqlash maqsad qilib qo'yildi. Olingan natijalar tahlil qilinib, umumlashtirish va xulosalar chiqarish metodlari yordamida ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqildi.

Natijada mazkur metodlar tadqiqot muammosini har tomonlama o'rganish, bo'lajak pedagoglarni inklyuziv ta'lim muhitida kasbiy faoliyatga tayyorlash texnologiyasining samarali yo'llarini aniqlashga xizmat qildi.

Muhokama

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bo'lajak pedagoglarni inklyuziv ta'lim muhitida kasbiy faoliyatga tayyorlash jarayoni kompleks yondashuvni talab qiladi. Inklyuziv ta'lim sharoitida samarali faoliyat yuritish uchun pedagog nafaqat o'z fanini chuqur bilishi, balki maxsus ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan o'quvchilar bilan ishlash metodikasini ham egallagan bo'lishi zarur. Shu nuqtai nazardan, pedagoglarni tayyorlash jarayonida nazariy bilimlar bilan bir qatorda amaliy ko'nikma va malakalarni shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, bo'lajak pedagoglarning inklyuziv ta'lim muhitida ishlashga tayyorligi ularning kasbiy kompetensiyalari darajasi bilan bevosita bog'liq. Xususan, pedagoglarda kommunikativ kompetensiya, tolerantlik, empatiya, refleksiya hamda individual yondashuvni qo'llay bilish kabi sifatlarning shakllanishi inklyuziv ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi. Bu esa pedagoglarni tayyorlash jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar va amaliy mashg'ulotlardan keng foydalanishni talab etadi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, bo'lajak pedagoglarni inklyuziv ta'lim muhitiga tayyorlashda amaliy faoliyatga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalaridan foydalanish samarali natijalar beradi. Masalan, treninglar, muammoli vaziyatlar tahlili, loyihaviy faoliyat, amaliy mashg'ulotlar hamda pedagogik amaliyot jarayonida talabalar inklyuziv ta'lim sharoitida ishlash bo'yicha zarur tajriba va ko'nikmalarga ega bo'ladilar.

Bundan tashqari, inklyuziv ta'lim muhitida pedagog faoliyati ko'p tomonlama hamkorlikni ham talab qiladi. Pedagoglar nafaqat o'quvchilar bilan, balki ota-onalar, psixologlar, defektologlar va boshqa mutaxassislar bilan hamkorlikda ishlashi zarur. Shu sababli bo'lajak pedagoglarni tayyorlash jarayonida jamoaviy faoliyat, kommunikativ ko'nikmalar va hamkorlik madaniyatini shakllantirishga alohida e'tibor qaratish lozim.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari bo'lajak pedagoglarni inklyuziv ta'lim muhitida kasbiy faoliyatga tayyorlash texnologiyasini takomillashtirish zarurligini ko'rsatadi. Bu jarayonda ta'lim jarayonini innovatsion yondashuvlar asosida tashkil etish, pedagoglarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish hamda ularni amaliy faoliyatga tayyorlash muhim omillardan biri hisoblanadi. Natijada bunday yondashuv inklyuziv ta'lim muhitida samarali faoliyat yurita oladigan malakali pedagog kadrlarni tayyorlashga xizmat qiladi.

Natija

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, bo'lajak pedagoglarni inklyuziv ta'lim muhitida kasbiy faoliyatga tayyorlash jarayonini samarali tashkil etish zamonaviy pedagogik texnologiyalarni ta'lim jarayoniga keng joriy etishni talab etadi. Inklyuziv ta'lim sharoitida faoliyat yuritadigan pedagoglarda nafaqat nazariy bilimlar, balki maxsus ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan o'quvchilar bilan ishlashga doir amaliy ko'nikma va malakalar ham shakllangan bo'lishi muhimdir.

Tadqiqot jarayonida bo'lajak pedagoglarning inklyuziv ta'lim muhitida ishlashga tayyorligini oshirish uchun interfaol metodlar, amaliy mashg'ulotlar, treninglar va muammoli vaziyatlarga asoslangan ta'lim texnologiyalaridan foydalanish samarali natija berishi aniqlandi. Ushbu yondashuvlar pedagoglarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish, ularning kommunikativ, metodik hamda refleksiv qobiliyatlarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari bo'lajak pedagoglarni tayyorlash jarayonida individual yondashuvni qo'llash, pedagogik amaliyot imkoniyatlarini kengaytirish hamda inklyuziv ta'limga oid maxsus fan va modullarni o'quv dasturlariga kiritish zarurligini ko'rsatdi. Bu esa pedagoglarning inklyuziv ta'lim muhitida samarali faoliyat olib borishiga zamin yaratadi.

Umuman olganda, ishlab chiqilgan pedagogik yondashuv va texnologiyalar bo'lajak pedagoglarning inklyuziv ta'lim muhitida kasbiy faoliyatga tayyorgarligini oshirishga, ta'lim jarayonining samaradorligini ta'minlashga hamda barcha o'quvchilar uchun teng va sifatli ta'lim muhitini yaratishga xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, bo'lajak pedagoglarni inklyuziv ta'lim muhitida kasbiy faoliyatga tayyorlash zamonaviy ta'lim tizimining muhim vazifalaridan biridir. Inklyuziv ta'lim sharoitida samarali faoliyat olib borish uchun pedagoglarda nafaqat chuqur nazariy bilimlar, balki maxsus ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan o'quvchilar bilan ishlashga doir amaliy ko'nikma va malakalar ham shakllangan bo'lishi zarur.

Tadqiqot jarayonida aniqlanishicha, bo'lajak pedagoglarni tayyorlashda zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar, muammoli ta'lim hamda amaliy faoliyatga yo'naltirilgan mashg'ulotlardan foydalanish ularning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, inklyuziv ta'lim muhitida ishlash uchun pedagoglarda tolerantlik, empatiya, kommunikativlik hamda individual yondashuvni qo'llay bilish kabi kasbiy sifatlarini shakllantirish zarur.

Shuningdek, bo'lajak pedagoglarni tayyorlash jarayonida pedagogik amaliyotning o'rni katta bo'lib, u talabalarga inklyuziv ta'lim muhitida ishlash bo'yicha real tajriba orttirish imkonini beradi. Ta'lim jarayoniga innovatsion yondashuvlarni joriy etish hamda inklyuziv ta'limga oid maxsus fanlarni o'quv dasturlariga kiritish pedagoglarning kasbiy tayyorgarligini yanada oshirishga xizmat qiladi.

Demak, bo'lajak pedagoglarni inklyuziv ta'lim muhitida kasbiy faoliyatga tayyorlash texnologiyasini takomillashtirish orqali ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish hamda barcha o'quvchilar uchun teng ta'lim imkoniyatlarini yaratish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh.M. "Yangi O'zbekiston strategiyasi" – Toshkent: O'zbekiston, 2021-yil.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim-tarbiya berish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori. – Toshkent, 2020-yil.

3. Qodirov B.R., To'raqulov X.A. "Pedagogika". – Toshkent: O'qituvchi, 2019-yil.
4. Mavlonova R., Rahmonqulova N. "Pedagogika nazariyasi va tarixi". – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018-yil.
5. Xoliqov A.A. "Pedagogik mahorat". – Toshkent: Iqtisod-moliya, 2017-yil.